

КРЪСТАН ДЯНКОВ

ПРЕДГОВОР

chitanka.info

С романа „Цитаделата“ ни свързва старо читателско приятелство. Вече няколко поколения тази книга продължава да ни вълнува с хуманната си проблематика, с ентусиазма си, с чистотата на чувствата и своя висш идеализъм. Написана в 1937 г., тя е на пръв поглед хроника за живота — паденията и триумфите — на доктор Андрю Менсън, неизвестния шотландски лекар, който още в началото на своята кариера попада в една от най-бедните области на Англия, миньорския Уелс, за да се издигне след това до блясъка на богатия Лондон, да преживее там най-страшното от всичките си разочарования и отново да се хвърли в борба, онази благородна битка на неговата професия, която винаги ще си остане върховен смисъл в живота на истинския лекар. Жизнената хроника на Менсън има обаче и обратна страна, има социален рекушет, който прави от романа нещо повече от обикновения, бих казал тривиален роман на 30-те години. Защото, както може би ще забележи всеки читател, авторът лесно би могъл да се поддаде на модната за времето тенденция и без особени затруднения да ни поднесе един чисто „забавен“, убиващ времето и наситен със „силни страсти“, лек и безсюжетен роман. Вместо това Арчибълд Кронин е предпочел да си послужи с формата на забавния роман, за да покаже зад нея един напречен разрез на английското общество в двайсетте години на века с всички негови недостатъци и конфликти. На този фон Андрю Менсън вече не може да играе незавидната роля на евтин герой, какъвто с леснина би могъл да бъде, а се превръща в обществен, граждански, символичен образ, изтъкан както от най-обикновени човешки чувства и мисли, така и от плътен социално-етичен материал. „Цитаделата“ в това отношение представлява една рядка симбиоза на „четивото за всички“ със сериозния критично-реалистичен жанр. Интригата Андрю-Кристин-Франсис, определяща в своеобразни приливи и отливи развоя на събитията в романа, е същевременно разстлана в няколко посоки, свързва други съдби, преминава в други планове и накрая напълно се стапя като основен стълб на повествованието, за да отстъпи на моралния патос, на социалното чувство за дълг и отговорност, точно и строго определено от принципната етика на главния герой. Изправен пред тежкия избор на млад, способен и надежден учен в условията на остарели схващания, граничещи в някои случаи едва ли не с позорно за 20-тия век средновековие, попаднал в безмилостния класов хаос на

английското общество, което отхвърля нищия, но не приема и богатия, когато той е с по-либерални от неговите възгледи, Менсън става рупор на онези прогресивни научни разбирания, естествено лишени от дълбок социален смисъл, тъй характерни за бурните начални периоди в развитието на съвременната медицинска наука. Разбира се, той вниква в корените на много от социалните злини, срещу които се бори едва ли не с голи ръце (подпомогнат единствено от Кристин, Дени и Хоуп). Но този бунт си остава преди всичко бунтът на напредничавия интелектуалец, за когото по-важно е да освободи мисълта, нежели да намери изход от системата, сковаваща тази мисъл. Неведнъж Андрю Менсън говори за тази „система“, при всеки свой неуспех той с ярост се връща на еретичните за околната му среда идеи за нейното преустройство. Ние обаче не можем да се съмняваме, не както Менсън, тъй и Кронин виждат нещата все пак малко едностранни, разбират ги най-вече през призмата на своята медицинска практика (защото и двамата са лекари). Неволите и бедствията, които са постоянен спътник на миньорите от Уелс, на лондонските сиромаси или дребни буржоа, предизвикват у Менсън възмущение, искрено и страстно възмущение против фактите, против житейската истина, против онези, които търпят и гледат пасивно или с насмешка, против алчността на шепата, която експлоатира масата. Ала тук е и краят на този протест. Менсън (и Кронин) не могат да видят откъде тръгва основната неправда на тяхното общество, за което далеч не можем да ги виним. Менсън (и Кронин) са едни от първите, те са ентузиастите на новото, на свободомислието и това е достатъчно, за да ги приемем като добри наши приятели. Менсън не се поддава на интригите, на ласкателството, на „общественото“ признание от страна на богатите лондонски безделници и бездарници (и в крайна сметка мошеници) и избира по-трудния, но по-верен път — да се върне при хората, които страдат, които не ще имат с какво да заплатят на лекаря освен с топлото сърдечно чувство, при своята наука, пред която стоят още толкова неизвестни, която изисква още толкова много упорит труд. И това му стига. Животът му преминава в непрекъснато овладяване на крепости, на цитадели — това е животът, който независимо от върховете и низините си върви настъпателно нагоре, към следващата цитадела, до последния ред на романа, когато Андрю Менсън се възправя срещу скупчените като крепостни укрепления огнени облаци.

С тази своя нестихваща и оптимистична възходяща линия романът на Кронин не е изгубил и до днес гражданските си и възпитателни достойнства.

Авторът, Арчибълд Джоузеф Кронин, е роден на 19 юли 1896 г. в Кардрос и след като завършва медицина в Глазгоу (Шотландия), в продължение на година работи като лекар. През Първата световна война той е бордови лекар; после практикува в болница за инвалиди от войната, а след това, отново като корабен лекар, стига до Индия, за да се върне пак в Англия и няколко години да работи като лекар-санитар в рудничарските селища на Южен Уелс, където, също като своя Андрю Менсън, се подготвя и получава учена степен. Известно време той е лекар в Лондон, но поради заболяване се отказва от своята професия и от 1930 г. напълно се отдава на писане. След Втората световна война Кронин дълго време живее в Съединените щати. Творчеството на Кронин е характерно преди всичко с постоянния си типаж — това са лекари: Венър, Менсън, Шенън. И ако днес, макар и не съгласно строгите класификации на литературознанието, говорим за „лекарски роман“, имаме предвид най-вече романите на Кронин. Повечето от тях се състоят от една и съща хуманна тъкан: човечността сред хората и отговорността пред себеподобния. Кронин е буржоазен писател, но може би тъкмо затова книгите му носят непогрешим историко-документален елемент — те показват буржоазния бит на Англия, неговите противоречия и проблеми, макар и понякога несъществени и периферийни. Кронин воюва с еснафщината и пошлостта, с егоизма и самодоволството. В литературните си прийоми той не винаги следва известната рецепта на класическия социално-критичен роман — при него събитията понякога се обуславят от чистата случайност (както на много места в „Цитаделата“); той допуска все пак съществуването на разумни личности сред върхушката на един или друг обществен слой (Робърт Аби в „Цитаделата“), които само от добра воля могат понякога да изменят хода на събитията. Но независимо от това Кронин пише, черпейки своите теми от действителността, пише честно, с искрени симпатии към обикновения човек. Ето защо творчеството му, без да блести с особени амбиции, е реалистично и най-вече убедително. Кронин е писал романи, повести и пиеси. В хронологичен ред те са: „Замъкът на шапкаря“ (1931), „Три живота“ (1932), „Големите Канарски острови“ (1933), „Звездите гледат отгоре“ (1935),

„Цитаделата“ (1937), „Ключовете на царството“ (1941), „Младите години“ (1944), „Пътят на доктор Шенън“ (1948), „Испанският градинар“ (1950), „Приключения в два свята“ (1952), „Вън от тук“ (1953), „Гробът на кръстоносеца“ или „Нещо красиво“ (1956), „Дървото ма Юда“ (1961).

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.